EXT : —
1139

Eck, R. van
Het eiland Blitong. Amsterdam. 1883.
(OV. uit I.G. Jrg. 1883)

XXI: -
1139

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI.
Tanggal : 5 Maret 2012
No. Induk : 20292/PN-MUSEUM/'12
BIB - ID :
Beli / Hadiah : Ex. Museum

Rp. 286.800,-

XXI:-
1139

...rinnering van de aandeelhouders der *Billiton-maatschappij* ...leven.

Blitong eerst sedert korten tijd onder de meer bekende deelen ... den Archipel mag worden gerangschikt, gaf ik boven reeds met ...en enkel woord te kennen. Uit de dezer dagen in het licht gegeven »Realia", zijnde een »R... gister op de Generale Resolutiën van het Kasteel Batavia, 1632-1805", blijkt, hoe de Oost-Indische Compagnie reeds lang haar toppunt van bloei gepasseerd was, toen men nog slechts bij geruchte wist, dat ergens in de buurt van Palembang een eiland »Bliton" moest gelegen zijn. Den 15en Maart 1746 toch werd door de Regeering bepaald, dat de »Palembangse bedienden na de geleegenheid en situatie van het Eyland Bliton" onderzoek zouden doen, een last die echter niet of slechts gebrekkig schijnt te zijn opgevolgd, aangezien men het, zes jaren later, te Batavia noodig oordeelde den »sabandhaar" op te dragen »maar de gesteldheyd van dit Eyland bij de inlandsche handelaars na voorschrijvingen" te informeeren. Het rapport van dezen laatsten ambtenaar blijkt van dien aard geweest te zijn, dat men 't wel der moeite waard achtte eens van nader bij met Bl. kennis te maken. Alvorens echter de »besending te ondernemen" — waartoe in 1757 besloten werd — wenschte men de intentie van den koning van Palembang »desselfs beschutsheer" te verstaan. Wat deze machtige potentaat geantwoord heeft, meiden de »Realia" niet. A... valt daaruit op te maken, dat de Regeering haar plan liet v... ij zich over deze teleurstelling trachtte te troosten met de we... p, dat het toch maar een »dor en woest Eyland" was. En h... zou het voorcerst blijven. Eerst verscheidene jaren na den o... gang van de O. I. Compagnie kwamen de Nederlanders in directe ...anraking met Blitong, een natuurlijk gevolg van onze betrekkingen met datzelfde Palembang, welks vorsten reeds vroeg onze bondgenooten geworden waren. In het jaar 1791 hadden wij het reeds zoo ver gebracht, dat in een toen gesloten contract o. a. de bepaling werd opgenomen, dat al de van *Bangka* — evenzeens een onderhoorigheid van Palembang — afkomstige tin aan de Compagnie zou worden geleverd. Op grond van de door ons verkregen rechten eischten de Engelschen dan ook in 1811, dat Palembang zich aan hun gezag zou onderwerpen, een eisch, die echter door den toenmaligen Sultan *Badroe'ddin* met nadruk werd afgewezen. Dit had een oorlog ten gevolge, waarvan het resultaat was, dat de weerspannige Sultan voor zijn broeder *Ahmed Nadjm ed'din* moest plaats maken, welke laatste zijn dankbaarheid jegens de Engelschen o. a. den dag legde, door hun *Bangka* en *Blitong*, eerst tegen een jaar... bedoosstelling en later voor een ronde som, ineens, ...

vollen eigendom af te staan. Deze koop was echter oorzaak, dat Engeland later aanvankelijk weigerde ons in het bezit van deze eilanden te stellen. Na langdurige onderhandelingen werd men het ten laatste eens, blijkens het bepaalde van Art. 11 uit het in 1824 gesloten tractaat, waarbij »Zijne Groot-Brittannische Majesteit" afzag »van alle vertoogen tegen het bezetten van het eiland Billiton en deszelfs onderhoorigheden door de Agenten van het Nederlandsche Gouvernement."

Zoo was dan Blitong ons eigendom geworden, zonder dat wij nog gelegenheid hadden gehad dit »dor en woest" eiland van naderbij te leeren kennen. Zeer wijselijk werd echter die nadere kennismaking niet afgewacht, maar terstond beslag op deze nieuwe bezitting gelegd, door haar administratief bij het reeds door ons bezette Bangka in te lijven. Ook kreeg het land — hoewel vooreerst in het inlandsche bestuur geen verandering werd gebracht — zijn eigen Gouvernementsambtenaar, en werd er later op *Tandjoeng Goenoeng* een redoute gebouwd, waarin op het oogenblik nog een kleine bezetting, tot het subsistenten-kader behoorende, gelegerd is. Volgens een in 1850 uitgebracht rapport van Dr. *Croockewit* werd aan bedoelden ambtenaar al dadelijk den titel van *adsistent-resident* verleend. Hij en zijne opvolgers bleven echter ondergeschikt aan den Resident van Bangka tot in 1852, toen Blitong om bijzondere redenen tot een op zichzelf staande Afdeeling onder een Adsistent-Resident verheven werd. Wat het tot hiertoe gebleven is. De aanlegging van vermelde redoute zal, e. p., wel een tweeledig doel hebben gehad. Diende zij toch eensdeels ter bescherming van onze ambtenaren, zoo was aan den anderen kant eenig machtsbetoon dringend noodzakelijk in een buurt, waar de *Sekah* — over wie straks nader — de wateren en kusten door hunne brutale zeerooverijen hoogst onveilig maakten.

Intusschen was en bleef Blitong een bezitting, die wij — zooals dat met meer eilanden uit den Indischen Archipel het geval is — alleen honoris causa, of hoe men 't noemen wil, bezet hadden. Dat 's Gouvernements vertegenwoordiger, als hij excursies over het eiland maakte, over een onuitputtelijke goudmijn — bij manier van spreken — wandelde, dacht niemand. Wel werd er hier en daar gemompeld van *tin*, dat hier, evenals op Bangka, zou gevonden worden; — zelfs kwamen officieele rapporten bij de Regeering in, het feit constateerende, dat »in het harte der aarde" van Blitong overvloed van tinerts voorhanden was — een meening, die o. a. ook door den bekwamen Junghuhn gedeeld werd — maar, waar het in deze vooral op aankwam, het tin van Bl. onder de oogen te hebben gehad, daarop kon eigenlijk niemand zich beroemen. Wat moest de Indische Regeering doen?

Zij deed wat in deze omstandigheden zeker het raadzaamst was en droeg, bij besluit van 17 en 26 September 1850, aan Dr. *J. H. Croockewit*, boven reeds genoemd, den last op om een onderzoek in loco te gaan instellen. Werkelijk bracht deze een bezoek aan Blitong, doorkruiste het eiland van Noord naar Zuid, van Oost naar West en — aarzelde niet in zijn later ingediend rapport met cursiefletters als resultaat van zijn bevinding de verklaring neer te schrijven: *dat het eiland Billiton geen tinerts in zijnen bodem bevat, namelijk niet op zulke wijze, als tot heden toe de tinerts op Bangka gevonden wordt en aldaar bewerkt kan worden.* Wat nu? Het zou zeker niet vreemd zijn geweest als belanghebbenden zich eenvoudig bij dit rapport van een deskundige hadden neergelegd. Gelukkig echter voor de toekomst van Blitong geschiedde dit niet. Vooral op aandringen van Z. K. H. *Prins Hendrik* der Nederlanden vertrok reeds in het volgende jaar een andere Gouvernements-Commissie naar ons eiland, die, zooals ik het elders uitdrukte, nauwelijks een paar uren de Blitongsche lucht had ingeademd of zij wist er reeds alles van. De eer van deze gewichtige ontdekking kwam in de allereerste plaats toe aan den heer *J. F. den Dekker*, een inlandsch kind van Menado, die langen tijd op Bangka had doorgebracht en, dank zij zijne daar verkregen kennis, aan de twee voornaamste leden der expeditie als hun secretaris was toegevoegd. Uit het later openbaar gemaakt verslag blijkt, dat, toen de Commissie in het meergemeld fortje bezig was hare geloofsbrieven aan het inlandsch hoofd te vertoonen en zijn hulp bij het voorgenomen onderzoek in te roepen, de heer Dekker zich in stilte van het gezelschap verwijderde, om eerst des middags ten vier ure terug te keeren, gewapend met de dop van een kokosnoot, die tot aan den rand gevuld was met — zooals terstond bleek — zuiver goed tinerts! De vreugde van de Commissie, maar vooral van de heeren Baron *van Tuyll van Serooskerken* en *J. Loudon*, die als leden van de voorgenomen Blitongmaatschappij persoonlijk belang bij de zaak hadden, laat zich begrijpen. Wij kunnen dan ook het bericht missen, dat de gelukkige vinders zich haastten een »makan besar" (feestmaaltijd) aan te richten en zoodoende Inlanders en Europeanen in de gelegenheid te stellen zich met hen vroolijk te maken.

Of de *Dipati* — zoo noemt men het inlandsch hoofd van Blitong — wel geheel van harte aan de vreugde deelnam, meenen wij te mogen betwijfelen. Reeds vóór haar komst op het eiland wist de Commissie, dat hij liever geen vreemdelingen binnen zijn gebied zag verschijnen, en wat zij uit zijn mond vernam schijnt voldoende geweest te zijn om haar de overtuiging te geven, dat de aanwezigheid van tin al lang geen geheim meer voor hem was, maar bijzondere redenen

hem genoopt hadden dit voor anderen te verbergen. Nu echter de Groote Heer te Batavia zulk een deftige Commissie naar hem had afgevaardigd en het gezicht van twee even deftige stoomschepen — de *Etna* en de *Aruba* — die daar op de reede voor anker lagen, hem het harte nog sneller deed kloppen — nu kon de Dipati zich niet langer onkundig houden, maar drong de nood hem zich met een op en top indisch: »Indien de Groote Heer (Toean besar) verlangt, dat er tin op Blitong zal zijn, dan moet er tin zijn, en wil hij zulks niet, dan is er ook geen tin" gewonnen te geven. Het was nu aan de leden der Commissie om in allen ernst hem te verzekeren, dat de Toean besar werkelijk tin verlangde en — zoo was er dan ook tin. Niet maar een notendop vol, maar tin in overvloed! Meer dan één inlander, wiens mond tot dusverre met betrekking tot dit onderwerp gesnoerd was geweest, wist nu van plaatsen te spreken, waar de heeren het tin maar zoo voor het opscheppen hadden. En, dat dit geen grootspraak was, bleek al ras, toen de Commissie met de andere Europeanen een rondreis over het eiland maakten en bijna bij iedere schrede gelegenheid hadden om zich te verwonderen over — de verblindheid van hen, die nog zoo kort te voren met hetzelfde doel een bezoek aan het land gebracht hadden. Blitong's rijkdom aan tin bleek in der daad groot te zijn.

Intusschen was het zaak van de gunstige gezindheid der inboorlingen partij te trekken en zoo spoedig mogelijk met de exploitatie der tingronden een aanvang te maken. Daarom keerde de *Aruba* reeds den 15n Juli naar Batavia terug, waardoor men den 24en daaraanvolgende in staat werd gesteld aan Zijne Excellentie den Gouverneur Generaal het heuchlijk bericht van den gelukkigen afloop dezer expeditie mede te deelen. De Indische Regeering maakte nu ook geen bezwaar meer om aan Z. K. H. *Prins Hendrik* en baron *van Tuyll van Serooskerken* de gevraagde concessie tot ontginning van Blitong te verleenen en de noodige vergunning te geven om voor dat doel Chineesche arbeiders aan te werven. Voor de activiteit der eerste concessionarissen pleit zeker, dat reeds op den 2n Augustus — niettegenstaande de tijdsomstandigheden alles behalve gunstig waren — VIJFTIG Chineezen van Singapoera via Bangka naar Blitong konden worden afgezonden.

En, zoo hoor ik den lezer vragen, beantwoordde de uitkomst aan de verwachting? Natuurlijk was de opbrengst in den eersten tijd niet bijzonder groot. Met elk jaar werd dit echter beter en kreeg de zaak, nadat in 1860 de concessie was overgegaan op een Vennootschap van particulieren, — de bekende *Billiton-maatschappij* — eindelijk zulk een enorme uitbreiding en wierp zij zooveel baten af, dat in 1880 — dus na 28 jaar — een totaalwinst van niet minder dan

drie en twintig millioen gulden kon worden geconstateerd! Zie hier eenige cijfers, aantoonende de in de daarbij aangegeven jaren geproduceerde hoeveelheid tin:

1853	652 pikols.	1866	25 043 pikols.
1855	1 366 »	1868	30 316 »
1857	1 836 »	1870	47 319 »
1860	4 000 »	1872	54 371 »
1862	5 095 »	1878	93 495 »
1863	10 317 . »	1880	84 712 »
		1881	82 328 »

Natuurlijk nam met de uitbreiding der werkzaamheden ook het aantal arbeiders toe, die hier, evenals op Bangka, uitsluitend onder Chinezen moesten worden gezocht. Werd de ontginning, zooals wij zagen, aangevangen met slechts vijftig mijnwerkers, in 1865 was dit getal reeds tot ruim 2000, en in 1872 tot 4000 gestegen. Op het oogenblik bevinden zich, volgens de laatste officieele opgave, niet minder dan 7000 Chineezen op Blitong, waarvan de grootste helft zich uitsluitend met den mijnarbeid onledig houdt. Anderen zijn in zooverre aan de exploitatie verbonden, dat zij er hun werk van maken om voor de ruim *honderd* mijnen, die op het oogenblik ontgonnen worden, den noodigen voorraad houtskolen bijeen te brengen, waarvan bij het smelten en zuiveren van het tinerts wordt gebruik gemaakt. Slechts enkele Chineezen hebben zich in de voornaamste hoofdplaatsen neergezet om hier met het drijven van handel als anderszins in hun levensonderhoud te voorzien.

Het spreekt vanzelf, dat ook het Indisch Gouvernement, de natuurlijke eigenaar van de gevonden schatten, zijn deel van de winst genoten heeft en nog geniet. Hoofdbepaling van de aan de Maatschappij verleende concessie is, dat aan de Regeering 3% van de bruto-opbrengst in natura moet worden afgedragen, tengevolge waarvan in het boekjaar 1878/79 ruim 2800, in 79/80 ruim 2500 en in 80/81 bijna 2400 pikols tin in 's lands pakhuizen werden afgeleverd. Zooals de lezers zich uit de couranten zullen herinneren, zijn bij de thans tot 1927 verlengde concessie deze 3% met 1½% verhoogd, zoodat, als de overeenkomst doorgaat, deze reeds zoo voordeelige pachtschat nog met de helft zal worden vergroot. Bovendien ontvangt het Gouvernement *f* 3.50 voor elke 100 K. G. tin, die uit een der havens van Blitong door de Mij. worden afgescheept, welk uitvoerrecht in 1879 een som van *f* 154 451 en in 1880 van *f* 161 609 opleverde. Nemen wij verder hierbij in aanmerking 1°. dat ook van andere artikelen ten voordeele van het Gouvernement in- en uitvoerrechten worden geheven, die in 1866 een bedrag van *f* 9 885 en in

'70 van *f* 13 582 vertegenwoordigden; 2°. dat de voor eenigen tijd in Indië ingevoerde personeele belasting ook voor de Europeanen en vreemde Oosterlingen op Blitong van kracht is; 3°. dat het Gouvernement van Blitong ook belangrijke baten trekt uit de zoogenaamde »verpachte middelen" o. a. van de *opium*, die bij de laatste verpachting alleen *f* 247 152 (over één jaar) opbracht, en 4°. dat sedert 1 Januari 1879 van alle mannelijke personen, behoorende tot de inlandsche bevolking, die den vollen leeftijd van 16 jaren bereikt hebben, een hoofdelijke belasting geheven wordt, zooveel mogelijk tot een bedrag van 2% van het inkomen met een minimum aanslag van *f* 2, dan — dan zal niemand ons tegenspreken als wij zeggen, dat ditzelfde »dor en woest Eyland", dank zij hoofdzakelijk het optreden van de *Billiton-maatschappij*, in betrekkelijk zeer korten tijd een bijzonder rijke bron van inkomsten voor de Indische schatkist geworden is. [1]) En, waar men zoo aan het rekenen gaat, daar mogen ook en vooral niet over het hoofd worden gezien de *indirecte* voordeelen, die Blitong en in Blitong het Indisch-Gouvernement aan de Maatschappij te danken heeft. Misschien heb ik straks nog wel gelegenheid hierop met een enkel woord terug te komen.

Nu ik toch over de Billiton-maatschappij (ik volg hier nu maar de gewone schrijfwijze) aan het spreken ben, kan ik hier nog aanteekenen dat zij gevestigd is te 's Gravenhage, terwijl de behartiging van hare belangen in Indië is opgedragen aan een te Batavia resideerenden en door de Regeering erkenden vertegenwoordiger, die van daar uit de exploitatie der tinmijnen bestuurt. Op Blitong zelf bevindt zich een *Hoofd-Administrateur*, aan wien tot voor korten tijd *vier* gewone Administrateurs waren toegevoegd welk getal echter sedert tot vijf is uitgebreid. Deze laatste beambten hebben hunne woonplaats respectievelijk in een der vijf mijndistricten waarin het eiland verdeeld is, nl. *Tandjoeng-Pandang*, *Boeding*, *Dindang* (alle drie met gelijknamige hoofdplaatsen), *Manggar* (hoofdplaats *Boeroeng Mandi*) en *Linggang* (hoofdplaats *Gantoeng*). Om hen en hunne adjuncten — waarvan de Mij. er op het oogenblik drie in haar dienst heeft — in staat te stellen zich tegenover de Chineezen en omwonende Inboorlingen te handhaven, was hun van den aanvang af door het Gouvernement eenige rechts- en politie-macht toegekend, zoo dat zij de bevoegdheid hadden van minder belangrijke zaken kennis te nemen en daarover uitspraak te doen. Volgens het jongste Regeeringsverslag heeft men er in den laatsten tijd aan gedacht om hun deze macht te ontnemen, doch — mij dunkt, gelukkig! — is dit plan tot dusverre niet uitgevoerd,

[1]) Zie verder het bovenaangehaalde Gidsnummer van Januari.

tengevolge van bezwaren door de belanghebbende Maatschappij daartegen ingebracht. Zaken van meer gewicht komen voor den landraad te Tandjoeng-Pandang, waar de Adsistent-Resident — 's Gouvernements eerste vertegenwoordiger — gevestigd is, en zich ook een door de Regeering benoemden en, naar het schijnt, bezoldigden Kapitein-titulair der Chineezen ophoudt, om, waar noodig, voor de belangen zijner gestaarte landgenooten op te treden. Ook fungeert deze laatste titularis als hoofd van de Chineezen, die niet direct tot de mijnwerkers behooren.

Bovenbedoelde administrateurs en hunne adjuncten genieten, behalve een vaste bezoldiging, percenten van elke hoeveelheid tin, die binnen het hun aangewezen district wordt geproduceerd. Ook in andere opzichten tracht de Mij. hunne nog al geïsoleerde positie zoo aangenaam en voordeelig mogelijk te maken. Zoo o. a. hebben zij na tien jaren verblijf recht op een reis naar Europa, waarvan de onkosten behoorlijk vergoed worden.

Zooals de lezer reeds heeft begrepen, rust het welslagen van de Billiton-maatschappij hoofdzakelijk op den arbeid der *Chineezen*, die hier, evenals op het naburig Bangka, niet op daggeld arbeiden, maar de verschillende mijnen, bij wijze van aanneming, exploiteeren. In de door hen met de Maatschappij gesloten contracten is o. a. bepaald, dat deze alle geldelijke voorschotten — o. a. ook voor de oprichting van de smelterijen — verstrekt, terwijl de districtsadministrateurs tevens zorg dragen dat voor hare rekening alle benoodigdheden voor het levensonderhoud van het mijnpersoneel, kleeding, enz. daaronder begrepen, worden verschaft. Van hun kant verbinden zich de Chineezen al de gevonden tin tegen *f* 20 pr. pikol aan een der pakhuizen van de Mij. af te leveren. Deze contracten worden gesloten met zoogenaamde *Kongsi's*, d. z. vennootschappen wier leden zich verbinden om voor gesamenlijke rekening een of andere plek waar, blijkens ingesteld onderzoek, tinerts aanwezig is, te exploiteeren. Om te voorkomen dat bij het einde van het arbeidsjaar de behaalde winst in te veel portie's moet worden verdeeld, laat men slechts een gering aantal deelhebbers toe, en tracht de firma de noodige *Koengnja* of koelie's aan zich te te verbinden, die op maandgeld arbeiden en na afloop van de smelting desnoods weer weggezonden kunnen worden. In den laatsten tijd schijnen de kongsi's ook inboorlingen, en daaronder vooral zoogenaamde *Sekah's*, in dienst te nemen. Is eenmaal de kongsi opgericht, dan kiezen de leden uit hun midden den *palet-teeuw*, die gedurende een bepaalden tijd als hoofd zal optreden en zoolang — altijd binnen de grenzen der te ontginnen mijn — met de uitgebreidste macht is bekleed. Een ander vennoot treedt op als boekhouder, terwijl aan twee

tjintjings de zorg voor de materieele belangen van het mijnpersoneel wordt opgedragen, onder bepaling dat zij tevens als handlangers van den pâlet-teeuw zullen dienst doen. Op gelijke wijze worden twee firmanten aangewezen om in de mijn als voorwerkers (taykoeng) de leiding van het werk op zich te nemen, terwijl, eindelijk, ook vooraf wordt uitgemaakt, wie van de deelhebbers zich met de functie van kok, tuinman, enz., enz. zal belasten. Al de gekozenen — maar ook zij alleen — worden van den eigenlijken mijnarbeid vrijgesteld. Zij treden echter, gelijk ik reeds te kennen gaf, af zoodra de smelting ten einde gebracht en de behaalde winst verdeeld is, uitgezonderd de boekhouder en de beide *tjintjings* wier betrekking voortduurt zoolang de kongsi niet ontbonden wordt.

Eenmaal de rollen verdeeld zijnde, wordt overgegaan tot oprichting van het *kongsi-huis* met de noodige bijgebouwtjes, waarin het mijnpersoneel zoo lang het werk duurt huisvesting zal vinden. Ook de koelie's hebben hier hun onderkomen. Voor den pâlet-teeuw s een afzonderlijke woning gebouwd te worden. Overigens bied een kongsi-huis weinig bijzonders aan. Evenals in elke Chi woning is de eerste kamer vóór bij den ingang bestemd voor het huisaltaar, waar de onmisbare *Tepèkong* zijn goedig gelaat vertoont en door het mijnpersoneel op de heilige-feestdagen — waarvan er ongeve veertig in het jaar voorkomen — en ook op andere tijden op de bij he gebruikelijke wijze geofferd wordt. Volgens den heer Von Hedemann, die jaren geleden een schets van de bewerking en de huishoudelijke inrichting der tinmijnen op Blitong geschreven heeft, wordt des morgens ten 5 ure door een der genoemde tjintjings op een hol blok de reveille geslagen en trekken de arbeiders, na eerst een bad genomen te hebben, zoo spoedig mogelijk naar de mijn om het werk eerst te staken, als ten 7 ure de alarmklok zich andermaal laat hooren, ten teeken dat de kok met zijn ontbijt — gewoonlijk uit rijst, gezouten of gedroogde visch en groenten bestaande — gereed is. Om half acht vangt de arbeid op nieuw aan en zoo gaat het met korte tusschenpoozen voort tot des avonds half 7 ure, wanneer de werkzaamheden voor goed worden gestaakt. Volgens den zelfden schrijver marcheert in de mijn alles militairement als in een kazerne. Om de arbeiders niet al te zeer af te matten, worden hun per maand vier vacantie-dagen gegund, waarover zij dan naar believen kunnen beschikken. Voor de rest is het aan den pâlet-teeuw overgelaten om te zorgen, dat er geen dagdieverij gepleegd wordt. Volgens bericht hadden deze hoofden vroeger de gewoonte om zich bij hunne bezoeken in de mijn met een fermen stok te wapenen, terwijl zij zich niet ontzagen den een of anderen luien werkman op gevoelige wijze tot zijn plicht te brengen.

In den laatsten tijd schijnt het gebruik van den stok echter minder voor te komen. Een groot voordeel is 't in deze te achten, dat ook een gedeelte van de aandeelhouders der kongsi aan den mijnarbeid deelneemt, en dezen, door eigenbelang tot ijver aangespoord, aan het overig personeel het voorbeeld van nauwgezette plichtsbetrachting geven kunnen.

Natuurlijk wordt aan deze Chineezen volkomen vrijheid gelaten om hunne kongsi's en verdere huishouding zoo in te richten, als zij dit verlangen en met hunne eigenaardige zeden en gewoonten overeenstemt. Als *vreemde Oosterlingen* behooren zij echter tot de onderdanen van het Gouvernement en zijn zij als zoodanig gehoorzaamheid schuldig aan 's lands vertegenwoordiger, den te Tandjoeng Pandang gevestigden *Adsistent-Resident*. Deze ambtenaar, aan wien ook een kommies, tevens belast met de functiën van vendumeester, notaris en gewoon ambtenaar van den burgerlijken stand, is toegevoegd, ontvangt zijne 'en rechtstreeks van den Gouverneur-Generaal, en wel sedert het 852, toen, zooals wij zagen, Blitong van Bangka losgemaakt en a op zichzelf staande Adsistent-Residentie verheven werd. Bij die zelfde gelegenheid verdeelde men het eiland in *vier* bestuurs-onderdistricten, dezelfde die wij boven reeds als mijndistricten leerden kennen, itgezonderd Manggar, dat eerst in den jongsten tijd op verzoek van te Maatschappij een afzonderlijk mijndistrict geworden is. Het gezag der Europeanen wordt gesteund door twee detachementen van het te Batavia gevestigde en boven reeds vermelde subsistenten-kader, waarvan één in de hoofdplaats (Tandjoeng Pandang) en het andere in het zoo even genoemde *Manggar* gestationeerd is.

Voor ik nu eenige bijzonderheden over het eiland zelf en zijn inheemsche bevolking ga mededeelen, een enkel woord over de *mijnen*. Evenals op Bangka zijn dezen verdeeld in *koelit-* en *kolong*-mijnen, terwijl men op Blitong ook nog wel hoort spreken van *koelit-kolong*-mijnen, waaronder dan, — de lezer gist het reeds — dezulken worden verstaan, die in aanleg als anderszins eenige overeenkomst met beide hoofdsoorten vertoonen. Allen behooren tot den open mijnbouw — zoodat men, zonder zich naar het harte der aarde te laten afzakken, de arbeiders op zijn gemak bij hun werk kan gadeslaan. Het woord *koelit* beteekent *huid, vel* of *schil*, en wordt, in overeenstemming daarmede, aan zulke mijnen gegeven, die hoogstens 6 voet diep zijn en op meer verheven terreinen voorkomen. Men graaft ze zooveel mogelijk in de nabijheid van een rivier, om er zonder veel moeite het benoodigde water te kunnen heenleiden. Meer arbeid vereischen de *kolong*-mijnen (het Mal.-woord duidt een diepte of wel ledige ruimte ergens onder aan), die op de bedding eener rivier worden aangelegd, en van 20—30 voet

moeten worden uitgegraven, vóór de ertslaag bereikt is. Alvorens met de ontginning een begin te kunnen maken, moet de rivier afgedamd en daarna een breede leiding gegraven worden, welke laatste het water naar en over de kolong zal voeren, dat bij den mijnarbeid, o. a. ook voor den afvoer van de uitgeworpen aarde, niet kan worden gemist. Langs de zijde van de kolong die naar de tebat of hoofddam is gericht, wordt nog een kleinere dam aangebracht, ten einde het regenwater, dat zich binnen de drooggelegde ruimte mocht verzamelen, het indringen te beletten. Evenzoo graaft men aan de tegenovergestelde zijde van de bedding nog een tweede leiding, om bij hoogwater als anderszins de mijn voor overstrooming te vrijwaren. Eerst na afloop van al deze voorbereidingsmaatregelen, waarmede weken, ja, maanden gemoeid zijn, neemt het *tauw-tauw* of uitgraven een aanvang, dat nu onafgebroken wordt voortgezet, totdat de tinertsader gevonden is. Naar mate het werk vordert, worden de steile wanden van het uitgegraven gedeelte met stevig vlechtwerk bekleed om het terugvallen van de aarde te beletten. Is men eindelijk waar men wezen moet, dan worden twee dikke boomstammen in de kolong geplaatst, waarin de noodige treden zijn uitgekapt om bij het uitstijgen en afdalen tot trap te dienen voor de arbeiders, die straks de *kak-sa* of tinerts in kleine mandjes naar de hoofdwaterleiding zullen dragen, om hier gewasschen te worden. Intusschen zijn ook in de nabijheid der opening de noodige kettingpompen geplaatst, die door het water uit dezelfde leiding in beweging worden gebracht en wier bestemming het is de kolong voortdurend droog te houden. Wat zij oppompen wordt door een breede goot naar het benedeneinde van de rivier afgevoerd.

Tot de huishoudelijke bepalingen bij den mijnarbeid behoort o. a. dat geen vrouwen in de kolong mogen worden toegelaten. Ook moeten de arbeiders en wie zich bij hen voegt steeds barvoets gaan, terwijl eindelijk het opsteken van een regen- of zonnescherm binnen de geheimzinnige ruimte ten strengste verboden is. Volgens de Chineezen heeft de minste overtreding in deze de onmiddellijke verdwijning van de ertsader ten gevolge!

Zoodra het uitgraven in vollen gang is, zorgen de kolenbranders, met wie deswege reeds contracten zijn aangegaan, dat de kongsi over de noodige hoeveelheid houtskolen beschikken kan, als de mijn uitgeput of een voldoende hoeveelheid van het aldus gewasschen tinerts in de smelterij verzameld is. Thans neemt het smelten een aanvang, welk werk uitsluitend bij nacht geschiedt — daar over dag de hitte te groot zou zijn — waarom men dan ook hier en op Bangka spreekt van een »Nacht-tin", zijnde de hoeveelheid die van zonsondergang tot des morgens vroeg door smelting verkregen en ge-

middeld op 40 pikols berekend wordt. Het aldus verwerkte product wordt in stukken van gelijke grootte — *schuitjes* genaamd — afgedeeld en later met chineesche kruiwagens naar de pakhuizen der Maatschappij overgebracht. Eerst als de smelting geheel is afgeloopen, heeft de afrekening van de kongsi plaats. Daarmede is de vennootschap dan ook feitelijk geeindigd, en kunnen de deelhebbers, tenzij zij verkiezen bij elkander te blijven, zich met anderen tot een nieuwe kongsi verbinden.

En thans iets over land en volk. Dat *Blitong* niet zoo heel ver ten noordoosten van Batavia en op de oostzijde van Sumatra gelegen is, zal den meesten mijner lezers wel bekend zijn. Zoo ook dat Straat *Gaspar* het van Bangka scheidt. Volgens opgave heeft het een oppervlakte van 119 □ mijlen — is dus ongeveer zoo groot als onze provinciën Friesland en Overijsel te zamen. Tot zijne onderhoorigheden behoort een geheele reeks van kleinere eilanden, niet minder dan 151 in getal, die mede begrepen zijn in de boven besproken verlengde concessie, maar vooralsnog geen aanwinst voor de Maatschappij kunnen worden genoemd. Misschien bergen zij nog groote schatten in hun schoot, waarvan echter op het oogenblik nog niets bekend is. Op een viertal na — nl. *Selio, Makockoeng, Kalimambang* en *Mendanau* of Lang-eiland, allen op de westzijde gelegen — zijn ze tot dusverre allen onbewoond. Op *Kalimowa*, bij den mond der straks te noemen rivier *Tjeroetjoep*, bevindt zich een steenkolen depôt, ten behoeve van de Gouvernements-stoomschepen, die zich van tijd tot tijd in deze buurt komen vertoonen. Velen van de hier bedoelde eilandjes zijn weinig meer dan klippen, die Blitong als wachters omringen en zijne kusten vrij ongenaakbaar maken.

Over het geheel is de bodem van Blitong tamelijk vlak. Eerst op eenigen afstand van de kust begint het terrein iets golvend te worden, om hier en daar in een heuvel uit te loopen, waaraan de inboorlingen den naam van *goenoeng* (berg) geven, niettegenstaande de meesten slechts een paar honderd voet hoog zijn. Een bepaalde berg mag genoemd worden de *Tadjem*, die in het noorden van het eiland gelegen is en zich, volgens opgave, ongeveer 3000 voet boven de oppervlakte der zee verheft. Hij bestaat uit twee afzonderlijke toppen, door de Blitongers als Tadjem *laki-laki* en T. *parampoean* of mannelijke en vrouwelijke T. onderscheiden. Boven op eerstgenoemden top bevindt zich het hoog vereerd graf van een der vroegere inlandsche vorsten, die hier met zijne echtgenoote en hoogst deszelfs *huiskat* — beiden worden uitdrukkelijk en afzonderlijk vermeld — de laatste rustplaats gevonden heeft. Ook de G. *Sekajoe*, G. *Batoe-Toenggal*, G. *Pajoeng*, G. *Agoeng* en G. *Blitong*, de laatste in het zuiden, schijnen, wat de

hoogte betreft, een uitzondering op den regel te maken. Eerstgenoemde berg moet bijzonder rijke tingronden bezitten. Op en bij deze heuvelen nemen de rivieren haar oorsprong, die het eiland naar alle richtingen doorkruisen, doch ook al met meer recht *beken* kunnen worden genoemd. Op den naam van *Soengei* (rivier) schijnen toch alleen aanspraak te kunnen maken de bovengenoemde Tjeroetjoep en de Linggang, die beiden op den Tadjem ontspringen, doch in tegenovergestelde richting — de eerste westwaarts — naar zee stroomen. Zij zijn tevens de eenige rivieren, die, althans een tien-tal palen landwaarts in, door tamelijk groote prauwen bevaren kunnen worden.

Ten opzichte van het klimaat van Blitong zijn de berichten niet eenstemmig. Over 't geheel genomen schijnt het niet tot de gezondste eilanden van den Archipel te behooren. De nog al vochtige dampkring kan er soms zeer drukkend zijn, terwijl de bewoners er de aangename afkoeling missen, die elders, des avonds en des voormiddags, in de heete kuststreken door land- en zeewind wordt aangebracht. Toch is het klimaat ook weer niet zoo, of vreemdelingen kunnen het er vrij goed uithouden. In den eersten tijd van de mijnontginning was het getal zieken onder de mijnarbeiders betrekkelijk zeer groot, waartoe echter zeker ook de minder geregelde levenswijze van deze lieden het hare heeft bijgedragen. Later is dit althans oneindig beter geworden. Van wege de Maatschappij zijn op gunstig gelegen terreinen de noodige hospitalen opgericht, waarin ieder, die tot haar in betrekking staat, kosteloos kan worden opgenomen. Ook inboorlingen kunnen zich bij de door haar aangestelde zoogenaamde *doktor djawa* om hulp aanmelden.

Over het geheel blijkt de grond van Blitong niet zeer vruchtbaar te zijn, althans niet bijzonder geschikt voor den aanplant van cultuurgewassen, die elders in Indië den rijkdom van het land uitmaken. De vlakten zijn, evenals de heuvels, voor een gedeelte met bosschen bedekt, die het hout leveren, dat de branders benuttigen ter verkrijging van de houtskolen, waarover boven gesproken is. Waar geen bosschen zijn, nemen alang-alangvelden en heesters de ruimte in, uitgezonderd een betrekkelijk gering gedeelte, dat door inboorlingen of vreemdelingen in cultuur is gebracht. De kusten zijn op vele plaatsen bedekt met rhizophoren of wortelboomen. Karakteriseerend voor Blitong's bodem is o. a., dat de *grassoorten*, die elders in ruime mate voorhanden zijn en voor het onderhoud van den veestapel niet kunnen worden gemist, hier te vergeefs worden gezocht. Zoo ook ontbreekt er de zoo nuttige *bamboe*-struik. Daarentegen komen hier verschillende *rotan* (rotting) soorten in overvloed voor waarvan de inlanders zich tot allerlei doeleinden bedienen. O. a. maken

zij er strikken van om herten te vangen, wier vleesch ook hier bij voorkeur tot *dèndèng* gedroogd wordt. De weinige *rijst*, die men op het eiland verbouwt, komt van zoogenaamde *ladangs*, dat zijn ruw aangelegde velden, die door de inboorlingen verkregen worden door eenvoudig een stuk bosch- of alang-alangveld schoon te hakken of schoon te branden. Zoowel door het Gouvernement als door de Maatschappij zijn pogingen aangewend om den rijstbouw uit te breiden en den inboorling te bewegen tot den aanleg van *sawah's* (kunstmatig besproeide akkers) — waartoe de lage gronden langs de rivieren zich misschien wel zouden leenen — doch tot dusverre met weinig gunstig gevolg. Hoewel de productie in de laatste jaren iets grooter is geworden, moet er toch voortdurend rijst van elders worden ingevoerd, minder ten behoeve van de inlanders, die zich in tijd van nood met *sago* en *aardvruchten* voeden, dan wel voor de Chineezen, wier hoofdschotel het is. In 1881 heerschte er op Blitong bepaald gebrek aan dit artikel. Ook *koffie* levert het land weinig of niet op. Ten opzichte van *peper* (lada) hebben proefnemingen bewezen, dat de grond voor de cultuur er van wel geschikt is, doch vooralsnog schijnen de inboorlingen, voor wie deze plant anders geen vreemde is, aangezien zij hier en daar in het wild voorkomt, geen lust te hebben zich daarmede bezig te houden. In elk geval geven zij nog de voorkeur aan de *tjabé* (Spaansche peper), die, volgens zeker schrijver, in bijna alle tuinen voorkomt en ook voor deze inlanders een »onontbeerlijke toespijs" bij de rijst vormt. Een poging om ook de *Gambir*plant, die den rijkdom uitmaakt van vele eilanden uit den Riouw-Linggaarchipel, op Blitong in te voeren, schijnt als mislukt te moeten worden beschouwd. Beter slaagde men met de in 1879 begonnen aanplanting van *Cassave* (meelachtige wortel van den maniokstruik) die zoo voorspoedig was dat, volgens officiëele opgave, reeds in het volgende jaar een hoeveelheid van 680 pikols tapioca-meel kon worden uitgevoerd. Tamelijk ruim vertegenwoordigd is op Blitong het geslacht der *palmen*, en daaronder vier van de voornaamste soorten, nl. de *kokos-*, *pinang-*, *sago-* en *aren*palm. De zoogenaamde klappercultuur (van *kalapa*: vrucht van den kokosboom) heeft in de laatste jaren een aanmerkelijke uitbreiding gekregen. Alleen in de jaren 1869 en '70 werden niet minder dan 63 000 nieuwe boomen aangeplant. In laatstgenoemd jaar bedroeg het aantal op het eiland aanwezige sagopalmen (hier *rambio* genoemd), ongeveer 16 000. Het getal pinangboomen vind ik niet opgegeven, doch schijnt dit mede zeer aanzienlijk te zijn. Minder rijk is het eiland aan arenpalmen, die bovendien alleen in drie van de bovengenoemde districten voorkomen.

Van de bekende Indische vruchten levert Blitong o. a. de *pisang*, *nangka*, *manggistan*, *mangga*, *djamboe*, *belimbing* e. a. m. Zelfs de *salak* en de *ananas*, zoo geheel verschillend van vorm en smaak, worden er niet gemist.

Tot de eigenaardigheden van Blitong, die het verblijf voor Europeanen daar minder aangenaam maken, behoort o. a. zijn groote rijkdom aan *muskieten*, welke lastige insecten hier echter alleen door mij genoemd worden om ook met een enkel woord melding te kunnen maken van het *dierenrijk*, waarvan ik mij anders met een »klein en onbeduidend" zou moeten afmaken. Groote wilde dieren, zooals die op het naburige Sumatra bij dozijnen in de bosschen en wildernissen rondloopen, zijn er niet, tenzij men daaronder rekent *varkens* en *herten*, wier aantal op Blitong betrekkelijk groot mag worden genoemd. Van laatstgenoemde diersoort behoort alleen de *kidang* (Cervus muntjac) en de *kantjil* (dwerghertje) hier te huis. Ook op het bovengenoemde eiland *Selio* komen zij in groote hoeveelheid voor. *Runderen* en *paarden* moeten worden ingevoerd; blijven er zich echter, ook bij de zorgvuldigste verpleging, vreemdelingen gevoelen. Van de *apen*familie vinden wij alleen de *grijze* soort vermeld. In de enkele poelen en moerassen van het eiland wemelt het van *krokodillen* en *leguanen*, welke gevaarlijke dieren ook aan de monding der meeste rivieren voorkomen. Evenmin ontbreken hier de *slangen*, hoewel de giftige soorten zeldzaam schijnen te zijn. De familie der vogels vindt haar hoofdvertegenwoordigers in *rijstdiefjes* en *mussehen*. Opmerking verdient, dat de bekende *bèo-bèo* en een groengeklourde *papegaai*-soort tot de meest voorkomende vogels van Blitong behooren.

Behalve tin, waarover boven voldoende gehandeld is, heeft men tot dusverre ook *koper* en *ijzer* op Blitong aangetroffen. Het laatste komt er zelfs in zoo groote hoeveelheid voor, dat de inboorlingen er een artikel van uitvoer van gemaakt hebben, in den vorm van staafjes of spijkers. Ook bedienen zij er zich van voor de vervaardiging van landbouw- en andere gereedschappen.

Vóór den aanvang van de tin-exploitatie door Europeanen was de *bevolking* van Blitong uiterst dun. Sedert is zij belangrijk vermeerderd, voornamelijk door de vestiging van vreemdelingen, maar voor een gedeelte toch ook door aanwas van de inheemsche bevolking, die in dit opzicht nu reeds, met de bewoners van andere indische eilanden, de voordeelen geniet van een meer geordende maatschappij en al den aankleve van dien. Hoe echter de heer Corn. de Groot er toe komt om — blijkens het in het »Vaderland" N°. 301 opgenomen verslag van zijne in het Indisch-Genootschap uitgesproken redevoering — te beweren, dat het bevolkings-cijfer van Blitong zich thans om het cijfer 50 000 beweegt,

verklaar ik niet te begrijpen. Mogelijk is het een drukfout voor 30 000, wat vrijwel overeenkomt met de officieele opgave, die een totaal aangeeft van 31 333 zielen. Hieronder zijn dan begrepen 73 Europeanen of met dezen gelijkgestelden en 7592 Chineezen, onder welke laatsten, volgens een ander bericht, ruim 600 vrouwen voorkomen. Van andere vreemde Oosterlingen bevinden er zich slechts 13 op het eiland en daarvan dan nog een acht-tal *Afrikanen*. Resten alzoo ruim 23 000 eigenlijke inboorlingen, bij wie wij nu nog een oogenblik moeten stilstaan om onze — overigens beknopte schets — toch eenigszins volledig te doen zijn.

Al dadelijk zij hier de opmerking gemaakt, dat Blitong's inheemsche bevolking tot twee afzonderlijke, in menig opzicht scherp van elkander afgescheiden stammen of familie's behoort, algemeen bekend onder den naam van *orang Sekah* en *orang Darat*. De eersten worden door vreemdelingen ook wel *orang Laoet* of »zee-menschen" genoemd, in overeenstemming met hunne aloude gewoonte om hun leven bij voorkeur op zee door te brengen en van de prauw hun huis te maken. Hieruit volgde ook dat de zee hun verschaffen moest wat zij voor hun levensonderhoud behoefden en dat zij, hoe eenvoudig anders ook in manieren, zich niet altijd met visch en schelpdieren — waaronder een soort van *Meleagrina* een geliefkoosde spijs voor hen oplevert — hebben tevreden gesteld, of hun voordeel alleen zochten in den verkoop van tripang, paarlen en schildpad, met wier vangst zij zich anders ook gaarne bezighouden, daarvan zou menige bladzijde uit het historieboek der indische zeerooverijen kunnen getuigen. Laat ik 't nog maar eens zeggen, de Sekah hebben altijd onder de meest gevreesde zeeroovers van deze buurt behoord. Eerst sedert het optreden van de Billiton-maatschappij — en zie hier alweer een indirect voordeel voor het Gouvernement — is dit anders geworden. Enkele Sekah-familie's zijn reeds begonnen, zonder daarom hun zeeleven geheel vaarwel te zeggen, zich op het land te vestigen en daar, op het voorbeeld der andere inlanders, den landbouw aan te leeren.

Ook zagen wij reeds dat leden van dezen stam onder de arbeiders bij de tinexploitatie voorkomen. Of zij zich op den duur aan den wal geheel thuis zullen gevoelen is echter een vraag, even moeielijk te beantwoorden als die andere, of nl. de Sekah zich wel ooit met de *Orang Darat* zullen kunnen verbroederen. Misschien dat de Islam, die door de laatsten algemeen beleden wordt en onder de eersten reeds eenige proselieten begint te maken, in deze tot stand brengt, wat verschil van afkomst, taal, enz. onwaarschijnlijk doet achten. Dat we hier werkelijk met twee afzonderlijke stammen te doen hebben, blijkt zoodra men slechts een Sekah naast een Orang Darat plaatst. Terwijl de laatste in lichaamsbouw, kleur, enz. geheel

het beeld van den echten Maleier vertoont, wiens taal hij ook spreekt, brengt de Sekah, met zijn iekwat gekroesd haar, donkerbruine huidkleur, enz., ons, evenals de Orang Laoet van *Bangka* en *Riouw*, terug naar den *Papoe* in herinnering, met wien hij bovendien ook zijn weeglijkheid en rappe tong gemeen heeft. Mogelijk moeten wij in hem dan ook een afstammeling zien van de een of andere papoesche familie, die bij den grooten »trek" naar het oostelijk gedeelte van den Archipel, hier in het westen is achtergebleven. gelijk dit o. a. ook — althans naar sommigen meenen — met de oorspronkelijke bevolking van het eiland *Engano* het geval is geweest. Op de Orang Darat hebben deze wel kleine, maar stevig gebouwde Sekah dit voor, dat zij veel oprechter en goediger van aard zijn, beter te vertrouwen en dan ook vatbaarder voor de beschaving die, het kan niet uitblijven, zich eenmaal op Blitong baan zal breken. Onder elkander zijn deze inlanders nog in vijf *soekoe's* of familiën verdeeld, die elk hun eigen hoofd hebben, en, naar enkele gegevens te oordeelen, niet altijd in de beste verstandhouding met elkander leven. Toen de bovengemelde gouvernements-commissie van 1851 hare rondreis over het eiland maakte, waarbij ook enkele Orang Sekah's hen vergezelden, verzochten dezen op een goeden avond, nadat men in de kampong Padang — te midden van een rijk tindistrict gelegen — halt had gehouden, of zij dien nacht even de Sekah's van die plaats mochten gaan vermoorden, onder de, niet zeer van groote dapperheid getuigende bijvoeging, dat er »maar negen waren". Erg broederlijk was dit zeker niet.

Omtrent de *Orang Darat* — dus genoemd omdat zij op het land (darat) wonen, doch wier eigenlijke naam, volgens zeker schrijver, *orang belaoe* zou zijn — luiden de berichten over 't geheel minder gunstig. Enkelen schilderen hen af als bijzonder lui, onverschillig en valsch, welke laatste eigenschap zij vooral aan den dag leggen in hunne verhouding tot de Chineezen, die nog maar altijd geen genade in hunne oogen hebben mogen vinden. Mogelijk ook dat — zooals elders door mij is opgemerkt — juist de vestiging van al die »indringers", — als hoedanig de inboorling elken niet-Blitonger beschouwen moet — ongunstig op het volkskarakter gewerkt en de betere eigenschappen zoo al niet vernietigd, dan toch op den achtergrond gedrongen heeft. 't Kan ook zijn dat de schuld, voor een gedeelte althans, komt voor rekening van den *Islam*, die reeds vroeg onder hen schijnt te zijn ingevoerd en hen, wat Indië betreft, tot zijn fanatiekste belijders telt — al kan men dan ook elders inlanders aanwijzen, die beter in de geheimen van dezen godsdienst zijn ingewijd. Dat zij van werken een afkeer hebben, heeft oorspronkelijk misschien minder aan hun goeden wil gelegen,

